

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Постановка проблеми. Проблема компетентнісного підходу у сфері сучасної науки та освіти активно висвітлюється багатьма дослідниками та набуває все більшої актуальності за умови переходу до постіндустріального способу існування людського суспільства. Знаходячись в епіцентрі світової думки, поняття “компетентність” відкриває якісно нові перспективи розуміння освітнього процесу. Особливої актуальності запровадження даного підходу набуває у дошкільній освіті, яка відіграє першочергову роль у втіленні нових освітніх стандартів.

Дошкільна ланка освіти має стати міцною базою формування людської особистості, яка зможе самостійно жити та розвиватись у стрімких умовах сучасного світу без стороннього керування та нагляду.

Спрямованість на розвиток дитячої особистості, а не на інформативну підготовку дитини до подальшої навчальної діяльності вимагає пошуку адекватних технологій виховання та навчання, заснованих на принципі особистісно-орієнтованого, гуманістичного підходу.

Однією із головних цілей дошкільного виховання є мовленнєвий розвиток дитини, її комунікативної компетентності, що розглядається у контексті загального розвитку особистості. Проблемі формування компетентної особистості, зокрема такого її компоненту як комунікативна компетентність, приділяється значна увага з боку всіх учасників освітнього процесу та дослідників різних галузей науки.

Зв'язок роботи з науковими темами. “Базова компетенція майбутнього спеціаліста вищого педагогічного навчального закладу III–IV рівня акредитації” (спеціальність “Дошкільне виховання”, державний реєстраційний номер 0102U001290), “Теоретико-методологічні основи процесу підготовки майбутніх вчителів іноземної мови та зарубіжної літератури до професійної діяльності” (державний реєстраційний номер 0103U001199).

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про активну дослідницьку діяльність науковців з вивчення проблеми формування комунікативної компетентності: компетентність в освіті та ключові компетентності (Л.Н. Боголюбов, І.О.Зимня, Р.Уайт, Дж.Равен, А.К.Маркова Р.Уайт, А.В.Хуторський, В.Хутмакер); види компетентності (П.П.Горностай, І.Г.Сохань, Л.В.Сохань, І.Г.Тараненко, А.В.Брушлинський, Л.Петровська та ін); дослідження компетентності в галузі лінгводидактики (А.М.Богущ, Н.Гавриш, О.Л.Кононко); проблема компетентності в освітньому процесі (М.Н.Скаткін, І.Я.Лернер, В.В.Красвський, Г.П.Щедровицький); комунікативна компетентність (Б.Г.Ананьєв, А.М.Богущ, М.С.Каган, О.О.Леонтьєв та ін.).

Більшість дослідників згодні з тим, що “компетентність” є не тільки статичним поняттям, що концентрує в собі окремі інформативні характеристики (знання, вміння, навички), а являє собою динамічну характеристику творчої дії.

На думку Л.В.Сохань формування компетентної особистості дитини передбачає її вміння брати на себе відповідальність, здатність діяти конструктивно, творчо, раціонально; уміння співпрацювати; здатність співвідносити свої індивідуальні риси з умовами життя; здатність використовувати набутий досвід у різних життєвих ситуаціях.

Компетентність виражається у певному рівні розвитку таких особистісних механізмів як, наслідування, ідентифікація, емпатія, рефлексія, самопізнання.

Сутність **комунікативної компетентності** полягає в усвідомленні людиною власних потреб та ціннісних орієнтацій; у здатності об'єктивно сприймати навколишній світ; у готовності сприймати нове і набувати досвіду людства; здатності розуміти норми та цінності

інших соціальних груп і культур; можливостей реалізувати набутий досвід та використовувати його у процесі вирішення різних завдань. Дослідники в галузі соціальної психології та педагогіки (Б.Г.Ананьєв, М.С.Каган, О.О.Леонтьєв) розуміють комунікативну компетентність як характеристику взаємодії людей; знання та вміння; **як особистісну якість та поведінку**, що мають свій прояв у стосунках з оточуючими; як здатність до спілкування.

Отже, визначення **компетентності як інтегративної якості особистості**, обґрунтовує значний потенціал компетентнісного підходу в реалізації сучасних освітніх стандартів.

Незважаючи на активну дослідницьку діяльність з зазначеної проблеми та широке використання категорії компетентність у розробці нових освітніх програм залишається недослідженим потенціал ряду навчальних дисциплін щодо питання формування комунікативної компетентності дітей дошкільного віку.

Метою статті є визначення педагогічних умов формування комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку засобами іноземної мови.

Результати дослідження. Вплив іноземної мови, як навчальної дисципліни, розглядається нами у двох аспектах: можливості іноземної мови у вирішенні актуальних завдань сучасного суспільства в контексті виховання підростаючого покоління та зростання освітнього, виховного та розвиваючого потенціалу іноземної мови, як засобу формування комунікативної компетентності дитини старшого дошкільного віку.

В умовах реалізації комунікативного та особистісно-орієнтованого підходів до навчання іноземної мови відбувається урахування особливостей діяльності дошкільнят, їх досвіду та світогляду, інтересів та здібностей під час організації спілкування на занятті. Навчання побудоване на повазі до особистості кожної дитини, яке проходить в атмосфері доброзичливості, допомагає розкриттю різних якостей особистості дитини, створює сприятливі умови для звільнення від багатьох психологічних бар'єрів (невпевненості, сором'язливості, скутості). Відтак, іноземна мова розглядається не тільки як засіб спілкування, а як ефективний чинник формування соціально важливих якостей особистості.

Таким чином, одна із основних цілей навчання іноземних мов дітей старшого дошкільного віку є особистісний розвиток дитини засобами предмета, створення сприятливої ситуації залучення до нового мовного світу з метою соціальної адаптації дитини у суспільстві. Як було зазначено вище, комунікативна компетентність є інтегративною якістю особистості. Отже, іноземна мова відіграє велике значення у формуванні комунікативної компетентності дитини дошкільного віку.

Різноманітність точок зору щодо побудови моделі компетентності в певній мірі ускладнює пошук шляхів та засобів її формування. З огляду на завдання нашого дослідження, нами було обрано чотирирівневу модель компетентності, де **перший** – це знання та навички, необхідні для здійснення діяльності; **другий** – комунікативні здібності та вміння людини; **на третьому рівні** ураховано норми, цінності та стандарти поведінки, набуті в процесі соціалізації; **четвертий рівень** становлять такі особистісні характеристики, як мотиви та самооцінка.

Визначення **змісту комунікативної компетентності** відбувається за умови урахування наступних факторів: врахування функцій мови та мовлення, принципів та закономірностей навчання іноземних мов. Поліфункціональні характеристики категорій “мова” та “мовлення” дозволяють правильно та ефективно розробити зміст, форми та методи навчання. Так, мова, як засіб спілкування та соціалізації, є знаряддям формування мовної свідомості дитини, її інтелектуального розвитку. Гносеологічна функція мови є чинником для пізнання людиною світу та досвіду попередніх поколінь.

Закономірності опанування іноземною мовою обумовлюють вирізнення різноманітних методичних принципів навчання мови: принцип комунікативно-діяльнісного підходу, варіативності, емоційної насиченості, принцип урахування провідного виду діяльності (А.М.Богущ, В.Л.Скалкін); загальнометодичні (принцип виразності, прискорення темпів збагачення мови, розуміння мовних значень, розвитку усного мовлення); принцип

взаємозв'язку розумового, комунікативного та сенсорного розвитку дитини (Є.Тихеева, Ф.О.Сохін).

Визначимо умови організації мовленнєвої діяльності дітей старшого дошкільного віку, що сприятимуть ефективному процесу формування комунікативної компетентності дитини засобами іноземної мови. Будь-яка пізнавальна діяльність поряд із операціональними компонентами (знання, вміння, навички) включає і мотиваційні (мотив, інтерес, ставлення). Саме мотиваційні компоненти дають дитині можливість зрозуміти значущість того, що пізнається та засвоюється, формують у дитини свідоме ставлення до своєї діяльності та її змісту, а також до засобів та результатів такої діяльності. Виділяють цілу низку видів мотивації з урахуванням індивідуального розвитку, потреб дитини: комунікативно-мотиваційна – потреба у спілкуванні; лінгво-пізнавальна – прагнення дитини до пізнання мовних явищ; країнознавча.

За таких умов постає необхідність оптимального підбору матеріалу, який би укріпив усі складники мотивації: потреби, інтереси, емоції. Для формування стійкого рівня мотивації потрібно ретельно відбирати відповідні навчальні матеріали, які б являли собою когнітивну, комунікативну цінність, носили творчий характер та стимулювали розумову активність дитини.

Формування мотивації досягається такими засобами: надання переваги провідному виду діяльності, яка характерна даному віковому етапу та активне використання наочного матеріалу. Безумовно, для дітей старшого дошкільного віку провідним видом діяльності є гра.

Процес опанування іноземної мови неможна уявити без гри, адже в основі будь-якого спілкування лежить вирішення тієї чи іншої проблеми, яка обговорюється у реальній, життєвій ситуації. Процес комунікації розглядається як безперервна низка ситуацій, які змінюють одна одну. Тому гра на занятті з іноземної мови розглядається як найефективніший засіб формування комунікативної компетентності дитини старшого дошкільного віку. Слід зазначити, що ігрова діяльність старших дошкільників має носити продуктивний, творчий характер. Відсутність елементів проблемності, самостійного або спільного пошуку не буде сприяти розвитку комунікативної компетентності, яка передбачає оволодіння адекватними засобами вирішення завдань, які постають перед дитиною.

Використання наочності є ефективним чинником формування комунікативної мотивації. Втім, наочність не слід розглядати однобічно, вона має нести смислове навантаження та відповідати віковим особливостям дитини.

Отже, гра – це важливий вид самостійної діяльності дітей, який сприяє їх фізичному, психічному, моральному, комунікативному розвитку; засіб розвитку індивідуальних якостей особистості; фактор, який формує внутрішній світ дитини; засіб спілкування. Багатоплановість функцій ігрової діяльності якнайкраще висвітлює її значущість, як засобу формування комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку.

На нашу думку, **необхідною умовою на шляху до формування комунікативної компетентності** засобами іноземної мови є використання різних педагогічних та психологічних методів діагностування рівня розвитку дитини (мовленнєвий розвиток, рівень розвитку пізнавальної та мотиваційної сфери, особливості характеру); окрім спеціальних діагностичних методик, педагог має можливість вивчити особистість дитини за допомогою методу спостереження, бесіди, методу пробних доручень, аналізу продуктів діяльності дитини (малюнки, аплікації тощо). Діагностування, в результаті якого накопичуються статистичні дані, проводиться їх аналіз, визначаються динаміка, тенденції, закономірності розвитку дитини, створює необхідну основу для подальшого прогнозування розвиваючого навчання та виховання, дає можливість педагогу організувати навчально-виховний процес згідно отриманим результатам.

Оскільки під комунікативною компетентністю розуміють здатність встановлювати та підтримувати необхідні контакти з іншими людьми; здатність активно діяти, приймати

рішення, адаптуватись до умов життя, – формування зазначених якостей має відбуватись за таких умов:

- можливість спільної праці під час вирішення різних завдань, можливість проявити певні комунікативні вміння;
- можливість залучення кожної дитини в активний пізнавальний процес, в якому вона має змогу застосувати набуті знання, навчитись визначати де, яким чином, з якою метою ці знання можуть бути застосовані;
- можливість активного, широкого спілкування з однолітками.

Зазначеним умовам відповідають такі педагогічні технології, як технологія співробітництва, метод проектів (Є.С.Полат, Г.К.Селевко). Враховуючи специфіку іноземної мови, дані технології можуть забезпечити необхідні умови для активізації пізнавальної та мовленнєвої діяльності кожної дитини у групі, надаючи кожному можливість досягнути новий матеріал, отримати достатню усну практику для формування необхідних навичок та вмінь.

Висновки. Проведене дослідження особливостей формування комунікативної компетентності дітей старшого дошкільного віку засобами іноземної мови дає можливість визначити основні педагогічні умови, дотримання яких забезпечить реалізацію ефективного процесу розвитку комунікативної компетентності старших дошкільників на заняттях з іноземної мови. По-перше, створення стійкої мотиваційної сфери на заняттях з іноземної мови; по-друге, використання діагностичних методів з метою правильної організації навчально-мовленнєвої діяльності; по-третє, створення умов для активної спільної праці дітей, використання проектних технологій у процесі навчання іноземних мов.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Богуш А.М. Дошкільна лінгводидактика: теорія і практика. – Запоріжжя: Просвіта, 2000. – 216с.
2. Кабардов М.К., Арцишевская Е.В. Типы языковых и коммуникативных способностей и компетенций // Вопросы психологии. – 1996. – № 1. – С. 34-49.
3. Крутій К.Л. Розвиваємо у дитини мовлення, інтелект і здібності. – Запоріжжя: ЛПС.Лтд, 1999. – 60с.
4. Развитие познавательных способностей в процессе дошкольного воспитания / Под ред. Л.А.Венгера. – М., 1986. – 224 с.
5. Скаткин М.Н. Совершенствование процесса обучения. – М.: Педагогика, 1971. – 208 с.
6. Хуторской А.В. (редактор составитель). Общепредметное содержание образовательных стандартов. Проект “Стандарт общего образования”. – М., 2002.
7. Щуркова Н.Е. Культура современного урока. – М.: Пед. общество России, 2000. – 112 с.
8. Якиманская И.С. Развивающее обучение. – М., 1979. – 144 с.

УДК 372

Котик Т.М.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА І СТРУКТУРА ПОНЯТІЙНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ ДОШКІЛЬНОЇ ЛІНГВОДИДАКТИКИ

Українська дошкільна лінгводидактика як наука – це система лінгводидактичних знань і джерело нового знання, а також наукова діяльність, провідною функцією якої є вироблення, теоретична систематизація та різноманітне використання цих знань. Можна стверджувати, що процес функціонування української дошкільної лінгводидактики як науки – це діяльність з отримання, систематизації та використання наукового знання.

Наукова система знань не є чимось застиглим, догматичним – сама наукова діяльність сприяє тому, що фонд знань увесь час змінюється: виникає нове знання, яке заперечує, відкидає або підтверджує істинність уже наявного знання. Таке істинне знання складає фонд відносно сталого знання. “Відносно” сталого тому, що вже апробоване й перевірене знання з